

Patienters rättsskydd försämras

Lagen om naturmedel för injektion, som infördes temporärt 1981, tycks komma att permanentas 1986. Lagen innebär att man frångår kravet på att medel till sjuka människor ska ha effekt. Gunnar Steineck, läkare vid Radiumhemmet i Stockholm, kommenterar.

Olika medel utan bevisad effekt med vetenskapliga kriterier erbjuds ofta sjuka individer utanför samhällets sjukvård. Några metoder som säljs eller har sålts till cancerpatienter är kortvågsbehandling av hypofysen, extrakt av aprikoskärnor (Laetril), mistelpreparat, magnetterapi och extrakt av kalvbräss. Metoderna har oftast samband med en karismatisk personlighet som Dr Nitters kur i Oslo eller det THX som Elis Sandberg ger sina patienter.

Enligt kvacksalverilagen får bara läkare behandla cancerpatienter. Verksamheten i Aneby, där veterinärmedicin doktor Elis Sandberg sedan 1950 injicerat vattenextrakt av kalvbräss på ett stort antal cancersjuka människor, bryter således mot kvacksalverilagen. När myndigheterna under början av 70-talet åtalade Dr Sandberg röntes detta stor uppmärksamhet i massmedia och det var uppenbart att man inte till fullo hade befolkningens stöd i försöken att stoppa Dr Sandberg. Detta hotade bli förtroendet för samhällets rättsapparat och den sk THX-utredningen tillsattes för att hitta ett rimligt sätt att legalisera verksamheten i Aneby. THX-utredningen skriver att THX troligen är det mest använda preparatet i Sverige och att det sannolikt saknar allt medicinskt värde. Man menar vidare att THX oftast saknar allvarliga negativa effekter men att lokala infektioner och varböl-der förekommer.

THX-utredningen föreslog en inskränkning av läkemedelsförordningen. Vissa produkter skulle få säljas under beteckningen "naturmedel för injektion" under förutsättning att allvarigare negativa medicinska effekter inte kunde förväntas av medlen. Lagen infördes 1981 på försök i fem år.

Det THX Dr Sandberg framställer kunde aldrig godkännas som ett i huvudsak medicinskt ofarligt medel eftersom det innehåller stora mängder bakterier. Trots lagen fortsätter således verksamheten i Aneby att vara illegal. Dagligen ges fortfarande stora mängder THX bli till cancerpatienter.

I THX-utredningen nämns ingenting om att lagen skulle ge tillfälle till försäljning av andra produkter än THX. Den utveckling som sedan skedde har således troligen överraskat THX-utredningen. Olika firmor registrerade två olika mistelpreparat, Iscador och Helixor, som "naturmedel för injektion", och försäljningen av dessa produkter uppgick 1984 till 3,1 miljoner kronor. Medlen har sin grund i antroposofisk medicin och enligt tre oberoende bedömare (Höst i Norge, cancersällskapet i USA och Björkholm och medarbetare på Radiumhemmet) är de sannolikt utan medicinskt värde vid behandling av cancer.

Den sjuka flickan (E Munch)

Ett antroposofiskt enskilt vårdhem har nyligen öppnats i Järna. Den sittande alternativmedicinkommittén, som skall utreda "alternativ medicin" och som efterträdde THX-utredningen, förmåddes genom lobbying prestera ett delbetänkande som ger regeringen rätt att tillåta injektion av produkter även till andra patienter än cancersjuka utan att läkemedelsförordningens krav på bevisad medicinsk effekt skall gälla.

Under våren 1986 kommer alternativmedicinkommittén föreslå att lagen om "naturmedel för injektion" permanentas. Mycket tyder på att flera tunga remissinstanser kommer att bifalla förslaget.

Jag har i olika artiklar (DN 17/3 1985, Läkartidningen 49/1985 och 3/86) påpekat det olyckliga i den lagstiftning som nu permanentas. Skadeverkningarna av försäljningen av över samma preparat till cancersjuka

människor är direkt och indirekt medicinska, psykologiska och ekonomiska. Jag möter patienter som lider av detta varje vecka i mitt arbete som cancerläkare.

Att rättsskyddet för cancersjuka försämras alltmer har naturligtvis en rad orsaker. En bristande folkbildning om vetenskap tror jag är en förutsättning för att den retorik som försäljare av overksamma medel framför i annonser och på textplats t ex i veckotidningar, och som till vissa delar återfinns i delbetänkandet "injektion av naturmedel" från alternativmedicinkommitten, inte direkt genomskådas av allmänheten. Man har exempelvis lyckats med att få den juridiska termen "naturmedel" av många att användas som om det vore en medicinsk term. Verksam behandling benämns ibland med termer som har negativ klang, t ex "skolmedicin" eller "konventionell behandling".

Sociologiskt kanske det försämrade rättsskyddet för cancersjuka kan förklaras av att ingen politisk kraft har något starkt intresse av att stoppa försäljningen av overksamma medel. I USA arbetar t ex fristående

konsumentorganisationer kraftfullt mot kvacksalveri. Sverige har ingen fristående konsumentorganisation, inte heller någon förening som organiserar landets cancersjuka individer.

Psykologiska effekter (halmstrå) åberopas ofta när det växande utbudet av medel utan bevisad effekt med nu gällande vetenskapliga kriterier till cancersjuka försvaras. Tyvärr har ingen undersökt systematiskt vilken total effekt för landets cancersjuka som försäljningen av overksamma medel utanför samhällets sjukvård har psykologiskt.

Jag tror det är viktigt med folkbildning kring dessa frågor och att vi t ex arbetar för ett adekvat språkbruk när ovan relaterade företeelser beskrivs.

Det ovan nämnda delbetänkandet uppvisar en djup okunnighet om vad vetenskap är och vid läsandet av detta olyckliga dokument blev jag än mer övertygad om att vår förening verkligen behövs. På kort sikt tror jag det blir svårt att påverka situationen men kanske vi kan förändra läget på lång sikt.

Gunnar Steineck

Verksamhetsberättelse

1985 för Vetenskap och folkbildning

Antalet medlemmar var 119 vid årets ingång och 187 vid årets slut.

Styrelsen har under året bestått av Sven Ove Hansson (ordförande), Berndt Brehmer (suppl), Lena Carlsson (vice ordförande), Gunnar Englund (suppl, vice sekreterare), Sten Ewerth (suppl), Svante Jansson (sekreterare), Martin Koff (suppl), Gunnar Steineck, och Jonas Söderström (kassör).

Styrelsen har under året haft 7 protokollförda sammanträden.

Lena Carlsson har varit redaktör för Folkvett. För nr 1 och 2 var Lena Carlsson ansvarig utgivare, och för nr 3 Sven Ove Hansson.

Revisorer har varit Ake Ek och Rune Lindkvist. Revisorssuppleanter har Bodil Wallin och Pelle Palm varit.

Valberedningen har bestått av Per Molander (sammanställande), Ulf Ivarsson och Gertrud Westerfors.

Folkvett

Folkvett utkom under året med 3 nummer. De var alla tre temanummer, nämligen om kreationism, liv efter döden resp scientologi. Det sistnämnda nummeret var ett samarbetsprojekt med föreningen FRI, som bildats av anhängare till sektmedlemmar. Nr 4 utkom under början av 1986.